

# H. H.-R.

---

## "Wszechświat" o Janie Czerskim

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 12/3, 644-645

---

1967

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



artykule *Słów kilka o Towarzystwie Lekarskim Krakowskim w przeszłości* przypomina zasługi Towarzystwa. Tenże autor w pracy *O towarzystwach lekarskich* omawia historię towarzystw lekarskich, poczynając od założonej w 1634 r. przez Richelieu Académie Française w Paryżu, ze szczególnym uwzględnieniem polskich towarzystw lekarskich. Autor wspomina również szkoły lekarskie w starożytności, będące prekursorami towarzystw naukowych, oraz traktuje powstawanie czasopism jako wyraz działalności towarzystw naukowych. W tym samym numerze Włodzimierz Mikułowski opublikował artykuł *Zginąć z dobrymi jest rzeczą zaszczytną*, poświęcony pamięci Boya-Żeleńskiego i zagadnieniu humanizmu w medycynie. Autor, nawiązując do działalności literackiej Boya-Żeleńskiego, porusza zagadnienie medycyny w światowej literaturze pięknej, wymienia m.in. Dantego, Schopenhauera i Szekspira i ilustruje swój wywód wybranymi cytatami.

Sebastian Petrycy z Pilzna, profesor Akademii krakowskiej, wybitny filozof, lekarz i pedagog, w swoim komentarzu do pism Arystotelesa poruszył kwestię wpływu klimatu na człowieka. „Petrycy pewnym czynnikiem klimatycznym przypisuje ważną rolę w oddziaływaniu na organizm człowieka [...] wysuwa jednocześnie postulat świadomego oddziaływania na kształtowanie się poszczególnych cech osobniczych — przez wychowanie i warunki mieszkaniowe” (s. 105). Zagadnieniu temu poświęciła artykuł Z. Wardęska w „Wiadomościach Uzdrawiskowych” nr 3—4/1966: *Uwagi Sebastiana Petrycego z Pilzna o klimacie*.

Teresa Ostrowska

#### STO LAT RÓWNAŃ MAXWELLA

„Teoria Maxwella ma za sobą sto lat istnienia, budowanie jej zostało bowiem całkowicie ukończone w roku 1865. [...] Pomimo to dziś jeszcze elektrycy korzystają z równań Maxwella, a także z niektórych wyprowadzonych przed niego pojęć. Dlatego chyba na czasie jest pytanie: jak to się dzieje, że zasadnicze części tej teorii przetrwały i dlaczego? Czy istnieją fragmenty tej teorii, które nauka dzisiejsza podważa, i jeśli tak, to które? Jaka była rola prac Maxwella w rozwoju nauki o elektryczności?”

Pytania te stawia prof. Bolesław Konorski na wstępie artykułu *Sto lat równań Maxwella. Prace Maxwella i jego teoria w świetle dzisiejszych poglądów*, opublikowanego w nrze 1/1967 „Przeglądu Elektrotechnicznego”. Odpowiedzi, poprzedzone opisem stanu nauki o elektryczności w połowie XIX w. oraz biografią Maxwella, oparte zostały na szczegółowej analizie najważniejszych jego prac. Ponadto autor przedstawił w skrócie ewolucję poglądów na budowę atomu w ciągu ostatniego stulecia, ponieważ koncepcje teorii Maxwella związane są ściśle z budową materii.

Omawiany artykuł był wygłoszony przez autora w postaci odczytu na posiedzeniu Polskiego Towarzystwa Elektrotechniki Teoretycznej i Stosowanej w dniu 18 X 1966.

J. J.

#### „WSZECHŚWIAT” O JANIE CZERSKIM

W nrze 3/1967 miesięcznika „Wszechświat” ukazał się artykuł Antoniego Kuczyńskiego *Jan Czerski, wybitny geolog i podróżnik polski (1845—1892)*. Autor artykułu przypomina dzieje życia i działalność wybitnego uczonego.

Czerski, zesłany na Syberię za udział w powstaniu styczniowym, osiadł w Omsku, następnie w Irkucku, gdzie przy pomocy znanego badacza Syberii Ale-

ksandra Czekanowskiego rozpoczął badania geograficzne i geologiczne okolic nadbajkalskich. Głównie zasłużył się Czerski jako organizator i uczestnik wypraw geologicznych, w czasie których zebrał cenne okazy geologiczne i odkrył wiele szczytków kopalnych zwierząt. Dorobek naukowy Czerskiego wynosi ok. 100 pozycji bibliograficznych, a spora część tego dorobku jeszcze do dziś pozostaje w rękopisach. Nazwiskiem jego ochrzczone zostały 3 organizmy kopalne: ryba *Osteolepis Tscherskii*, skorupiak *Leperditia Czerskii* i amonit *Polyptochites Tscherskii*. Także w nazewnictwie geograficznym znane są Góry Czerskiego w północnej Jakućji, pasmo górskie zwane Górami Czerskiego w Zabajkalu, Góra Czerskiego nad Bajkałem i nizina Czerskiego u stóp gór Sajańskich.

H. H.-R.

## Z HISTORII TERMINOLOGII TECHNICZNEJ

W nrze 11/1966 „Gospodarki Wodnej” ukazał się artykuł J. Budziakowskiego, S. Ihnatowicza i A. Żbikowskiego *Problemy terminologii gospodarki wodnej i budownictwa wodnego w Polsce*. Artykuł stanowi w głównej mierze rys historyczny, ale tylko w niewielkim stopniu jest on rysem historycznym tej terminologii, o której mówi tytuł artykułu: słownictwa gospodarki wodnej i budownictwa wodnego. Artykuł zawodzi także jako rys historyczny terminologii technicznej w ogóle.

Na przykład autorzy piszą, że początki prac nad terminologią techniczną sięgają 1910 r.: Międzynarodowa Komisja Elektrotechniczna powołała komitet do opracowania kilkujęzycznej terminologii, a „w Polsce pierwsze zorganizowane poczynania w dziedzinie ujednoczenia terminologii dotyczyły również zagadnień elektrycznych. W 1917 r. została zorganizowana Centralna Komisja Słownictwa Elektrycznego” (s. 401a). Dalej autorzy piszą o pracach nad terminologią techniczną w Niemczech od 1920 r., pracach Międzynarodowej Organizacji Normalizacji, pracach w ZSRR i Czechosłowacji.

Następuje rozdział *Prace nad terminologią techniczną w Polsce*, gdzie znów spotykamy zdanie, że prace te „zapoczątkowane zostały w 1917 r. przez wspomnianą uprzednio Centralną Komisję Słownictwa Elektrycznego” (s. 402b). Dalej czytamy o rozwoju prac nad różnymi działami słownictwa technicznego w Polskim Komitecie Normalizacyjnym. Już nieco więcej o terminologii gospodarki wodnej i budownictwa wodnego mamy w rozdziale *Prace organizacji międzynarodowych nad terminologią techniczną* (tutaj: rozwój tych prac w latach ostatnich).

Tymczasem, jeśli już mamy mówić o początkach zorganizowanych prac nad polską terminologią techniczną, to datą początkową tych prac nie jest rok 1917. Przecież już w 1877 r. Polskie Towarzystwo Politechniczne we Lwowie nakreśliło program prac mających na celu opracowanie całości polskiego słownictwa technicznego (zob. o tym: „Język Polski”<sup>1</sup>, 1938, s. 26). Sprawy terminologii technicznej były też przedmiotem obrad wszystkich kolejnych Zjazdów Techników Polskich, począwszy od zjazdu krakowskiego w 1882 r., po nadwycieczny zjazd w Warszawie w 1917 r. (zob.: K. Zbierski, *Zarys dziejów polskiego słownictwa technicznego*, „Wiadomości PKN”, 1952, ss. 510—511). Jeszcze w latach 1884, 1889 i 1890 Towarzystwo Politechniczne we Lwowie wydawało słowniki, m.in. kolejno-

<sup>1</sup> Na s. 403b omawianego artykułu autorzy piszą, że „jeśli chodzi o krajową literaturę traktującą o metodach prac terminologicznych oraz o konkretnych zagadnieniach z zakresu słownictwa”, to liczne artykuły na te tematy ukazały się w ciągu ostatniego dziesięciolecia w wielu czasopismach, m.in. w „Poradniku Językowym”. Należało tu jednak wspomnieć także, iż na tematy te pisano również w okresie międzywojennym, np. w „Języku Polskim” (m.in. szereg artykułów inż. Karola Stadtmüllera).